

Rikosseuraamusviraston monisteita 8 / 2005

Vankien sijoitus ulkopuoliseen laitokseen vuonna 2004

Vuokko Karsikas, Ulla Knuuti

30.12.2005

SISÄLLYS

1.	OHJAUS- JA SEURANTARYHMÄ.....	2
2.	SÄÄDÖSTAUSTA JA TOIMINNAN RAHOITUSPERIAATTEET.....	3
3.	SIJOITETUT VANGIT.....	5
4.	YHTEISTYÖ VANKILOIDEN SEKÄ PÄIHDEHUOLTO- JA KUNTOUTUSLAITOSTEN KESKEN	6
4.1	EDELLYTYKSET SJOITUSLAITOKSILLE	7
4.2	SJOITUSLAITOKSET VUONNA 2004	8
5.	YHTEISTYÖ VANKILOIDEN JA SIJOITELTAVIEN VANKIEN KOTIKUNTIEN VÄLILLÄ.....	10
6.	RAHOITUS	10
7.	SIJOITETUN VANGIN VALVONTA	11
8.	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	12

1. OHJAUS- JA SEURANTARYHMÄ

Rikosseuraamusviraston johtoryhmä asetti 1.11.2001 vankilan ulkopuolissa laitoksessa tapahtuvan vankien kuntoutuksen ohjausta ja seurantaan varten ohjaus- ja seurantaryhmän, jonka tehtävänä on seurata vankilan ulkopuolisessa laitoksessa vangeille järjestetyn kuntouttavan toiminnan tavoitteiden toteutumista, toiminnan sisältöjä, käytettyjä toimintamalleja, asiakastytyvyyttä ja toiminnan vaikuttavuutta.

Ohjaus- ja seurantaryhmän tulee raportoida toiminnasta saaduista kokemuksista ja kehittämistarpeista Rikosseuraamusvirastolle tarpeen mukaan ja kustakin toimintavuodesta seuraavan vuoden tammikuun loppuun mennessä. Tämä raportti on laadittu ko. tarkoitusta varten. Esitetyt tiedot perustuvat vankiloiden raportteihin sekä vankien nimilehtitietoihin.

Ohjaus- ja seurantaryhmän kokoonpano on seuraava:

- Vankeinhoitojohtaja Ahti Lempiö, Rikosseuraamusvirasto, puheenjohtaja
- Kriminaalihuoltojohtaja Pauli Nieminen, Rikosseuraamusvirasto
- Erityisasiantuntija Vuokko Karsikas, Rikosseuraamusvirasto, sihteeri
- Johtaja Jaakko Kopra, Riihimäen vankila
- Johtaja Tuomo Kärjenmäki, Satakunnan vankila
- Psykologi Liisa Riittinen, Mikkelin vankila
- Johtava sosiaalityöntekijä Helena Sinervo, Kriminaalihuoltolaitoksen Tampereen aluetoimisto
- Tutkija Yrjö Nuorvala, Stakes
- Tutkimussihteeri Jouni Tourunen, Järvenpään sosiaalisairaala
- Kuntoutuspäällikkö Maija Laukkanen, Silta-Valmennusyhdistys ry.
- Asumispalveluvastaava Kari Vuorinen, Silta-Valmennusyhdistys ry.

2. SÄÄDÖSTAUSTA JA TOIMINNAN RAHOITUSPERIAATTEET

Vankien sijoitus ulkopuoliseen laitokseen tuli mahdolliseksi 1.6.1999 lukien rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 2 luvun 3 d §:n (364/1999) nojalla. Sen mukaan luotettavaksi katsottava vanki, jolla on päihdeongelma tai jolla voidaan olettaa olevan erityisiä vaikeuksia selviytyä vapaudessa, voidaan sijoittaa määrääjäksi rangaistuslaitoksen ulkopuoliseen laitokseen tai vastaavaan yksikköön, jossa hän osallistuu päihdehuoltoon tai hänen selviytymismahdollisuuksiensa parantavaan muuhun tavoitteelliseen toimintaan. Luvan ehdoksi voidaan asettaa, että vanki pyydettyä antaa virtsanäytteen tai suorittaa puhalluskokeen. Sijoituksen ehtona on myös, että vanki suostuu siihen, että ulkopuolinen laitos tai vastaava yksikkö saa ilmoittaa vankilalle ehtojen rikkomisesta. Jos vanki ei noudata hänelle asetettuja ehtoja, sijoitusmääräys voidaan peruuttaa.

Vankeinhoitoasetuksen 57 a §:n (700/1999) mukaan sijoitussopimuksessa sovitaan sijoituksen tavoitteet, sijoitusajankohta, sijoituksen kesto, toiminnan sisältö sijoituspaikassa, vangille asetettavat ehdot, seuraamukset ehtojen rikkomisesta, yhteydenpito vankilan, sijoituspaikan ja vangin kotikunnan välillä, toimenpiteet sijoituksen päättyessä sekä muut tarvittavat asiat. Sopimus sisältää lisäksi vangin sitoumuksen tavoitteelliseen toimintaan sijoitusyksikössä. Sijoitus edellyttää, että kustannusten suorittamisesta on sovittu.

Oikeusministeriön päätöksen 15.6.1999 mukaan vangin sijoittamisesta ulkopuoliseen laitokseen päättää oikeusministeriön vankeinhoito-osasto (nykyisin Rikosseuraamusvirasto) tai vankilan johtaja sen mukaan kuin toimivallan jaosta on päätetty rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 2 luvun 3 b §:n nojalla vangille myönnettävän poistumislupa-asian ratkaisemisessa. Rikosseuraamusvirasto voi yksittäistapauksessa ottaa käsiteltävään johtajan toimivaltaan kuuluvan vangin sijoittamista tai sijoituksen peruutusta koskevan asian.

Vankeinhoito-osaston (nykyisin Rikosseuraamusvirasto) ohje 21.12.2000 /12/011/2000 määrittelee mm. sijoituksen edellytykset ja sijoitetun vangin valvonnan ja sijoituksen peruuttamiseen liittyvät asiat. Vangin sijoitus sijoituslaitokseen on osa suunnitelmallista työtä vangin toimintakyvyn kehittämiseksi. Tämän vuoksi edellytetään paitsi vangin luotettavuutta myös sitä, että vanki tarvitsee työ- ja toimintakykynsä edistämiseksi sellaista hoitoa, tukea, kuntoutusta tai muuta apua, jota ei voida tai jota ei ole tarkoituksenmukaista järjestää rangaistuslaitoksessa, ja sijoittuminen ulkopuoliseen laitokseen tukee vangin rangaistusajan suunnitelmassa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Sijoitus perustuu rangaistuslaitoksen, sijoituslaitoksen, tarvittaessa vangin kotikunnan ja vangin väliseen vapaaehtoiselta pohjalta laadittavaan sopimukseen. Ohjeen mukaan rangaistusaikainen sijoitus voidaan korvata vankeinhoito-osaston määrärahoista, jos sitä ei voida rahoittaa muulla tavalla.

Vankien ohjaamisesta kuntoutukseen vastaavat vankilat. Toimintaan sijoittaminen tehdään yhteistyössä lähettävän vankilan, sijoituslaitoksen ja tarvittaessa vangin kotikunnan kesken. Valintapäätöksen jälkeen vankila ja sijoituslaitos tekevät sopimuksen vangin RTL:n 2 luvun 3 d :n §:n mukaisesta sijoituksesta rangaistuslaitoksen ulkopuoliseen kuntoutukseen. Vangin tulee sitoutua sijoitusta koskevien ehtojen noudattamiseen.

3. SIJOITETUT VANGIT

Päihdehuoltolaitoksiin on vuonna 2004 sijoitettu yhteensä 35 vankia ja Silta-Valmennusyhdistykseen 15 vankia, joista 3 on aloittanut kuntoutuksen jo edellisellä vuonna. Yhteensä ulkopuoliseen laitokseen on vuonna 2004 sijoitettu 50 vankia. Vuoden 2004 lopussa päihdehuoltolaitoksissa oli kaksi vankia ja Silta-Valmennusyhdistyksessä kaksi vankia. Kaiken kaikkiaan naisia sijoitetuista oli kuusi ja he olivat kaikki sijoitettuna päihdehuoltolaitokseen.

Sijoitetut vangit vuosina 2000 - 2004

	2000	2001	2002	2003	2004	Yhteensä
<i>Silta-Valmennusyhdistys</i>	-	6	23	18	15	62
<i>Päihdehuoltolaitokset</i>	6	15	19	22	35	97
<i>Muut laitokset</i>	-	-	1	-	-	1
<i>Yhteensä</i>	6	21	43	40	50	160

Ulkopuoliseen päihdehuolto- tai kuntoutuslaitokseen sijoitettujen vankien keski-ikä oli 33 vuotta. Heidän ikänsä vaihtelivat 20:stä 51 vuoteen. Neljä sijoitettua oli sakon muuntorangaistusta suorittavia. Vankilakertaisuus oli 1-13. Suurin osa eli 17 sijoitetuista oli ensikertalaisia, toiseksi eniten oli toista kertaa vankilassa olevia (11). Rikokset vaihtelivat laidasta laitaan. Useimmilla vangeilla päärikoksena oli huumausainerikos (13), varkaus (10) tai henkirikos (7). Alle kolmen kuukauden vankeusrangaistusta oli suorittamassa 3 sijoitettua, 3 kk – 6 kk 9 sijoitettua, 6 kk – 1 vuoden 7 sijoitettua, 1-2 vuoden 19 sijoitettua ja yli kahden vuoden vankeusrangaistusta suoritti 8 sijoitetuista. Yli 4 vuoden rangaistusaika oli yhdellä sijoitetulla.¹

Kuntoutusajan pituus ulkopuolisessa laitoksessa oli seuraava:

alle 1 kuukausi	7
1 kk – alle 3 kuukautta	17
3 kk – alle 6 kuukautta	17
6 kuukautta tai enemmän	6
Yhteensä	

Pituudessa on laskettu kuntoutuksen keskeyttäneille sen todellinen pituus, samoin kuin kuntoutuksen suunnitellusti päättäneille. Silta-Valmennusyhdistyksessä sijoitusajat olivat yleensä 3 kuukaudesta alle 6 kuukauteen, kun muissa laitoksissa reilu puolet sijoituksista jäi alle 3 kuukauden pituisiksi. Sijoitukset toteutuivat pääosin suunnitellun mukaisesti ja suurinta osaa niistä pidettiin muutenkin onnistuneina. Muutama vanki oli retkahtanut käyttämään päihteitä kuntoutuksen aikana. Useat hoitosuhteista jatkuivat vielä vapautumisen jälkeen.

¹ Tarkemmat tiedot kolmen sijoitetun kuntoutuksesta puuttuvat.

4. YHTEISTYÖ VANKILOIDEN SEKÄ PÄIHDEHUOLTO- JA KUNTOUTUSLAITOSTEN KESKEN

Vuonna 2004 vankeja on sijoitettu seuraaviin laitoksiin:

■ Helppi-yhteisö	1
■ Järvenpään sosiaalisairaala	2
■ Merimajakka	1
■ Mainiemen kuntoutuskeskus	2
■ Mikkeli-Yhteisö	6
■ Ridasjärven päihdehoitokeskus	6
■ Tervalammen kartano	1
■ Tessio Backa	8
■ Tosi Paikka	2
■ Vaasan päihdekuntoutusyhteisö	2
■ <u>Tornionlaakson suoja-pirtti ry</u>	<u>1</u>
Yhteensä	32

Päihdehuoltolaitokseen sijoittivat seuraavat vankilat:

■ Helsingin vankila	5
■ Hämeenlinnan vankila	6
■ Riihimäen vankila	1
■ Vantaan vankila	1
■ Lounais-Suomen vankila	1
■ Vilppulan vankila	1
■ Vaasan vankila	4
■ Laukaan vankila	2
■ Mikkelin vankila	6
■ Oulun vankila	3
■ <u>Pyhäselän vankila</u>	<u>2</u>
Yhteensä	32

Silta-Valmennusyhdistykseen sijoittivat seuraavat vankilat:

■ Hämeenlinnan vankila	1
■ Keravan vankila	6
■ Riihimäen vankila	1
■ Kylmäkosken vankila	2
■ Satakunnan vankila	1
■ <u>Vilppulan vankila</u>	<u>4</u>
Yhteensä	15

Silta-Valmennusyhdistykseen ei ollut vuonna 2004 sijoitettuna yhtään vankia Itä- ja Pohjois-Suomen alueelta, vaan kaikki alueen sijoitetut olivat päihdehuoltolaitoksessa.

4.1 Edellytykset sijoituslaitoksille

Vanki voidaan ohjeen nojalla sijoittaa vankilan ulkopuolelle Rikosseuraamusviraston tai rangaistuslaitoksen johtajan hyväksymään päihdehuoltolaitokseen tai muuhun päihdehuollon yksikköön, sisäoppilaitosmuotoisesti koulutusta järjestävään tai muuhun sellaiseen laitokseen, jossa järjestettävän toiminnan katsotaan edistävän vangin selviytymistä. Toiminnan sisällön ja laadun tulee olla sellaista, että sijoittamisen perusteena olevassa vangin rangaistusajan suunnitelmassa esitetyt tavoitteet voivat toteutua. Erityistä luetteloa käytettävistä päihdehuoltolaitoksista vankeinhoidossa ei ole eikä niitä ole kilpailutettu. Lääninhallitukset antavat toimiluvan yksityisille hoitolaitoksille. Toimintaa valvovat kunnat.

Sijoituslaitokselta edellytetään:

- Sijoituslaitos järjestää sosiaali- tai terveydenhuollon, opetus- tai muita soveltuvia palveluja. Laitos on valtion, kunnan, kuntayhtymän tai muun julkisyhteisön ylläpitämä tai vastaava yksityinen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottava yksikkö, jonka toiminta on järjestetty yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain (603/1996) tai yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain (152/1990) mukaisesti.
- Sijoituslaitoksesta sovitaan yhteistyössä vangin kotikunnan kanssa, kun kotikunta osallistuu sijoituksesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen tai kun se on tarpeen sijoituksen yhteensovittamiseksi vangin vapautumisen jälkeen mahdollisesti tarpeellisten toimenpiteiden kanssa.
- Sijoituslaitoksessa on riittävä valvonta tai sen toimintamallia voidaan muutoin pitää sijoituksen kannalta tarkoituksenmukaisena.
- Sijoituslaitos sitoutuu valvomaan vangin sijoitukseen liittyvien ehtojen noudattamista ja ilmoittamaan vankilalle ehtojen rikkomisesta tai sitä koskevasta epäilystä sijoitussopimuksessa sovittavalla tavalla.
- Sijoituslaitos sitoutuu järjestämään vangin toiminnan siten, että se tukee vangin rangaistusajan suunnitelmassa asetettuja tavoitteita.

Sopimuksessa sovitaan mm. siitä,

- että sijoituslaitos valvoo vangille asetettujen, sijoitukseen liittyvien ehtojen noudattamista ja ilmoittaa vankilalle ja sopimuksessa mainituille muille viranomaisille ehtojen rikkomisesta tai sitä koskevasta epäilystä;
- että sijoituslaitos ilmoittaa rangaistuslaitokselle muutoksista laitoksen olosuhteissa, toiminnassa tai muissa sijoitussopimuksessa mainituissa asioissa;
- että sijoituslaitos nimeää yhteyshenkilön sijoituslaitoksen ja rangaistuslaitoksen yhteydenpitoa varten;
- että rangaistuslaitos suorittaa sijoitetun vangin valvontaa;
- että rangaistuslaitos seuraa sitä, että sijoituslaitos noudattaa tehtyä sopimusta;
- millä edellytyksillä sijoitussopimus voidaan purkaa tai sijoitus keskeyttää ja mitkä ovat sopijaosapuolten oikeudet peruuntumisen tai keskeytyksen yhteydessä;

4.2 Sijoituslaitokset vuonna 2004

Helppi-yhteisöä ylläpitää vuonna 1999 perustettu Helppi ry. Uimaharjulla sijaitseva Helppi- yhteisö on päihdehuollon kuntouttava laitoshoitoyksikkö, jossa asiakaspaikkoja on 19. Yhteisö on tarkoitettu päihderiippuvaisille miehille. Hoitoon voi hakeutua alkoholin, huumeiden ja lääkkeiden ongelmakäytön takia. Yhteisö toimii yhteisöllisyyttä ja vertaistukiryhmiä hyödyntäen. Hoitoyhteisö toimii tarkkojen normien ja tapojen mukaan. Ryhmät (talon omat ryhmät sekä ulkopuoliset ryhmät) kuuluvat oleellisena hoito-ohjelmaan. Kaikille laaditaan yksilökohtainen hoitosuunnitelma, ja hoitoa arvioidaan kuukausittain. Hoidon tavoitteena on täydellinen irtaantuminen päihteisistä. Yhteisön käytössä on rivitaloyhtiö, johon asiakkaat majoittuvat rivitalokaksioihin.

Järvenpään sosiaalisairaala on ainoa päihdeongelmaisten hoitoon erikoistunut sairaala. Hoito on tarkoitettu alkoholi-, lääke-, huume- ja monipäihderiippuvaisille sekä heidän läheisilleen. Sosiaalisairaala on A-klinikkasäätiön yksikkö ja sen kuntoutustoiminta perustuu moniammatilliseen tiimiin. Sosiaalisairaala toimii valtakunnallisesti, joten hoitoon voi tulla miltä paikkakunnalta tahansa. Sairaalassa on 90 paikkaa.

Merimajakka tarjoaa Oulun seudulla päihdepalveluita nuorille ja nuorille aikuisille. Merimajakka on aloittanut toimintansa vuonna 2000 alle 18-vuotiaitten kuntoutuksella. Merimajakka Holding Oy tytäryhtiöineen jatkaa Merimajakka ry:n kuntoutustoimintaa. Kuntoutustoimintaa toteuttaa neljä päihdekuntoutusyksikköä ja yksikkö mielenterveyskuntoutujille. Merimajakka Poijun päihdekuntoutus perustuu asiakkaan yksilölliseen hoitoon ja se etenee kuntoutussuunnitelman mukaisesti. Hoidon keskeisenä sisältönä ovat yksilö- ja ryhmäkeskustelut sekä toiminnalliset ryhmät. Lisäksi asiakkaan läheisten ja viranomaisien kanssa tehdään tiivistä verkostotyötä. Lähestymistapa asiakkaan päihdeongelmaan on kognitiivinen tai ratkaisukeskeinen. Suositeltava kuntoutusjakson kesto vaikean päihdeongelman hoitoon on 2–6 kk.

Mainiemen kuntoutumiskeskus on Hämeen päihdehuollon kuntayhtymän jäsenkuntien omistama päihdehuollon erityispalveluyksikkö Lammilla. Mainiemen kuntoutumiskeskuksessa tarjotaan päihdehuollon palveluja 18 vuotta täyttäneille katkaisuhoidosta pitempiaikaiseen kuntoutukseen sekä asiakkaan tarpeiden mukaista työkokeilua ja tukiasumista. Kuntoutustoiminta perustuu yhteisöhoidon periaatteisiin.

Mikkeli-Yhteisö on Vapaan Alkoholistihuollon Kannatusyhdistys ry:n ylläpitämä hoitolaitos yli 18-vuotiaille huumeongelmasta kärsiville, jotka haluavat lopettaa kaikkinaisen päihteiden käytön. Mikkeli-Yhteisö kuntouttaa ja opettaa huumeriippuvaisia ihmisiä normaaliin elämään. Yhteisön päihdekuntoutus on pitkäkestoista yhteisöhoitoa ja -kasvatusta narkomaaneille. Mikkeli-yhteisössä käytetään 5-portaista hoitomallia, josta neljä porrasta suoritetaan yhteisössä ja viimeinen oma-apu- ja jatkoryhmissä. Hoitoaika on 12-15 kuukautta.

Ridasjärven päihdehoitokeskus on Uudenmaan päihdehuollon kuntayhtymän ylläpitämä hoitolaitos alkoholi-, huume- ja lääkeriippuvaisille miehille, naisille ja pariskunnille. Hoito voi olla pidempikestoista kuntoutusta, katkaisuhoidon (ei huume-katkaisua) ja avohoitoa tukevaa ryhmähoitoa, joka käsittää ns. intervallihoidon ja avohoitoryhmät. Perushoitoon kuuluvat inhimillisten perustarpeiden tyydyttäminen, terveyden- ja sairaanhoito, fyysinen kuntoutuminen, askartelu- ja toimintaterapiaa sekä asiakkaan omatoimisuuden aktivoiminen. Perushoittoa täydentävät psyykinen, sosiaalinen ja ammatillinen kuntouttaminen. Keskimääräinen kuntoutusaika on perushoidossa alkoholiriippuvaisilla 1-3 kk, huumeriippuvaisilla 3-6 kk.

Tervalammen kartanon kuntoutuskeskus on Helsingin kaupungin ylläpitämä päihdehuollon kuntoutuskeskus, jossa kuntoutetaan päihdeongelmaisia miehiä, naisia ja perheitä. Toiminnan tavoitteena on, että asiakas pystyy kuntoutusjakson jälkeen avohoitoon tuella ylläpitämäänsä laitospäätyneessä aloitettua päihdeongelmista vapaata elämäntapaa. Tähän pyritään parantamalla asiakkaiden sosiaalisia, psyykkisiä ja fyysisiä suoriutumisedellytyksiä. Kuntoutuskeskuksessa käytetään erilaisia kuntoutusohjelmia mm. yhteisökuntoutusta. Keskimääräinen kuntoutusaika on 2 kuukautta.

Tessio Backa on valtakunnallinen kristillinen päihdehuollon laitospäätyneisyksikkö, jota ylläpitää Jyväskylän Katulähetys Ry. Tessio Backa on aloittanut toimintansa vuonna 1999 ja se sijaitsee Laukaan kunnassa Vatian kylässä. Tessio Backan asiakkaina ovat päihde-, huume- ja muista riippuvuusongelmista kärsivät henkilöt. Yhtenä Tessio Backan perusasiakasryhmänä ovat vangit, vankilasta vapautuvat ja muut laitostaustaiset henkilöt. Tessio Backan osaamista on eri riippuvuusongelmista kärsivien ihmisten tukeminen kuntoutumisessa ja uudelleen yhteiskuntaan sopeutumisessa. Tessio Backassa on 10 paikkaa ja kuntoutukseen voidaan ottaa asiakkaaksi naisia, miehiä sekä pariskuntia.

Tosi Paikka on Savonlinnassa sijaitseva Jyrkkähoito-yhdistyksen ylläpitämä päihdekuntoutuspaikka, jonka kohderyhmänä ovat nuoret huumeiden käyttäjät, sekakäyttäjät, kaksoisdiagnoosiasiukkaat, perheet ja korvaushoitopotilaat. Hoitomenetelminä käytetään yksilö- ja ryhmäpsykoterapiaa ja yhteisöhoitoa, johon kuuluu yhteiset toiminnat kuten yhteisökokoukset. Mahdollisuus on myös pari- ja perheterapiaan. Keskimääräinen kuntoutusaika on 8 kk, tavoitteena on 2-3 vuoden hoito.

Vaasan päihdekuntoutusyhteisöä ylläpitää Vaasan kaupunki. Hoitokoti on 10 -paikkainen lääkkeetöntä päihdekuntoutusta tarjoava laitos, jossa toteutetaan päihderiippuvaisten asiakkaiden laitospäätyneisyksikköön kuuluvien asiakkaiden kuntoutusta ympäristöterapeuttisen yhteisöhoitoon menetelmin.

Torniolaakson Suojapirtin tavoitteena on päihdeasiakkaan hoito ja kuntoutus. Omistajana on Torniolaakson suojapirtti ry ja hoitopaikka sijaitsee Torniossa. Päihdekuntoutus perustuu yhteisöhoitoon sekä ryhmä- ja verkostotyön periaatteille. Päihdekuntoutuksen aikana etsitään yhdessä asiakkaan voimavaroja ja vaihtoehtoja päihteiden väärinkäytölle ja uutta suuntaa elämälle. Lähtökohtana on asiakkaan oma motivaatio. Suojapirtillä mahdollistuu portaittainen hoidon eteneminen päihdekuntoutuksen jälkeen. Suojapirtin tiloissa on 4 erityispalveluasuntoa sekä 1 perheasunto.

Tampereella sijaitsevan **Silta-Valmennusyhdistyksen** kuntoutuksen tavoitteena on edistää vangin selviytymistä rangaistusaikana, tukea hänen yhteiskuntaan sopeutumistaan sekä vähentää päihdekäyttöä ja riskiä syyllistyä uusiin rikoksiin. Kuntoutuspalveluiden avulla työstetään vangin elämänmuutosprosessia, tarjotaan välineet elämänhallinnan ja toimintakyvyn lisäämiseen ja päihteiden käytön vähentämiseen sekä annetaan perusvalmiudet koulutukseen ja työelämään osallistumiseen. Kuntoutuspalvelut on ensisijassa tarkoitettu toteutettaviksi osana vangin vapautteen valmennusta. Yhdistyksen kuntoutusperiaatteissa korostuu yhteisöllisyys. Silta-Valmennusyhdistyksen kanssa yhteistyö aloitettiin vuonna 2001.

5. YHTEISTYÖ VANKILOIDEN JA SIJOITELTAVIEN VANKIEN KOTIKUNTIEN VÄLILLÄ

Ohjeen mukaan rangaistuslaitoksen tulee tehdä vangin kotikunnan viranomaisten kanssa vangin suostumuksella yhteistyötä sijoituksen valmistelussa, jolloin sovitaan sijoituslaitoksesta ja hoidon rahoituksesta vankilaikana ja vapautumisen jälkeen. Yhteistyön piiriin kuuluu myös sijoituksen aikana tarvittavien tukitoimien järjestäminen sekä sijoitukseen liittyvien tavoitteiden ja vangin vapautumiseen liittyvien toimenpiteiden yhteensovittamiseksi, erityisesti vangin jatkohoidon järjestämiseksi rangaistusajan jälkeen.

Vankien kotikunnat ovat yleensä olleet mukana hoidon suunnittelussa. Monen rangaistusaikana sijoitetun vangin kuntoutus jatkuu vielä vapautumisen jälkeen kotikunnan rahoituksella.

6. RAHOITUS

Rikosseuraamusvirastolla oli vuonna 2004 erillinen määräraha käytettäväksi vankien sijoitukseen ulkopuoliseen laitokseen ja ehtona sen käytölle oli muun muassa se, että rahoitusta ei voida muuten järjestää. Vankeinhoitolaitos käytti sijoituksiin määrärahaa yhteensä noin 200 000 euroa.

Lisäksi päihdehoidon maksajana vankilaikana oli seitsemän päihdehuoltolaitokseen sijoitetun kohdalla sosiaalitoimi ja kahdeksan hoitokustannuksiin sosiaalitoimi osallistui osittain vankeinhoitolaitoksen kanssa.

Laitoksissa hoitopäivän hinta vaihteli 86 – 147 euroa. Keskimääräinen sijoitus maksoi 7570 euroa.

7. SIOJITETUN VANGIN VALVONTA

Ohjeen mukaan vanki on valvonnan alainen ulkopuoliseen laitokseen sijoituksen aikana. Valvonnan tarkoituksena on varmistaa, ettei vanki poistu sijoituslaitoksesta ilman asianmukaista lupaa eikä syyllisty rikokseen sekä, että vanki noudattaa sijoitukselle ja päihteettömyydelle asetettuja ehtoja. Periaatteena sijoitetun vangin valvonnassa on se, että rangaistuslaitos vastaa valvonnasta. Valvontaa toteutetaan sekä suoraan että välillisesti sijoituslaitoksen yhteyshenkilön kautta. Rangaistuslaitos suorittaa valvontaa pitämällä yhteyttä vankiin ja sijoituslaitoksen yhteyshenkilöön, käymällä sijoituslaitoksessa sekä suorittamalla valvontaa teknisin välinein esim. puhelimitse. Rangaistuslaitos, tai sopimuksen mukaan myös sijoituslaitos, voi päihteettömyyden toteamiseksi vaatia vankia suorittamaan puhalluskokeen tai antamaan virtsanäytteen. Sijoituslaitos valvoo vangin sijoitusehtojen noudattamista sijoitussopimuksessa sovitulla tavalla ja ilmoittaa vankilalle ehtojen rikkomisesta tai sitä koskevasta epäilystä. Vangin sijoitusehtojen rikkomisesta ilmoitetaan tarpeen mukaan suoraan poliisiviranomaiselle.

Valvonta on toteutettava hienotunteisesti ja samalla on huolehdittava siitä, etteivät vankia koskevat salassa pidettävät tiedot tule ilmi ilman vangin antamaa suostumusta. Valvontatoimenpiteet ja sijoituslaitoksen antamat vangin sijoitusehtojen rikkomista koskevat tiedot tulee kirjata niin, että ne pysytään jälkikäteen selvittämään.

Käytännössä valvontaa hoidetaan muun muassa tekemällä valvontakäyntejä sijoituslaitoksiin sekä olemalla niihin yhteydessä puhelimitse. Poistumislupa-asiat on yleensä hoidettu postin ja faksin välityksellä. Sijoituslaitoksissa saatetaan myös pitää kuntoutukseen liittyvä alku- ja loppupalaveri. Silta-Valmennusyhdistyksen ja vankeinhoitolaitoksen välillä on laadittu erityinen sopimus kuntoutuksen ehdoista. Yhdistys faksaa viikko-ohjelmat vankilaan, samoin vankien osallistumiset ulkopuolisiin tilaisuuksiin. Silta-Valmennusyhdistyksessä tehdään vankien päihdetestaukset. Myös osa päihdehoitolaitoksista voi tarvittaessa teettää testauksia ulkopuolella.

8. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Vankilan ulkopuolista sijoitusta alettiin käyttää vasta vuonna 2000. Kokonaisuutena sijoituksia on tehty suhteellisen vähän mm. rahoitusongelmien, vankien ulkopuoliseen laitokseen soveltuvuuden sekä toiminnan järjestämiseen liittyvien vaikeuksien vuoksi. Vuonna 2004 toiminta oli jo vakiintunutta ja sijoituksia tehtiinkin ennätysmäärä eli 50. Päihdehuoltolaitokseen sijoitettujen määrä (35) lisääntyi edellisestä vuodesta huomattavasti. Silta-Valmennusyhdistykseen sijoitettujen määrä (15) puolestaan putosi jonkin verran.

Ulkopuolista sijoitusmahdollisuutta käytti vuonna 2004 yhteensä 17 vankilaa, joista suurin osa oli samoja vankiloita kuin aikaisemmin. Ulkopuolisia sijoituksia ei ollut käyttänyt viisi suljetuista vankiloista, eikä yksi avolaitoksesta. Muutama näistä vankiloista ei ole käyttänyt mahdollisuutta ulkopuoliseen sijoitukseen vielä lainkaan. Itä- ja Pohjois-Suomen alueelta ei sijoitettu Silta-Valmennusyhdistykseen yhtään vankia. Kaksi vankilaa sijoitti vankeja sekä päihdehuoltolaitoksiin että Silta-Valmennusyhdistykseen.

Päihdehuoltolaitoksia, joihin vankeja sijoitettiin, oli vuonna 2004 yhteensä 11, mikä on kolme laitosta enemmän kuin edellisellä vuonna. Eniten sijoituksia tehtiin vuoden 2003 tapaan Mikkeli-Yhteisöön ja Tessio Backaan sekä myös Ridasjärven päihdehoitokeskukseen.

Käytetyt päihdehoitolaitokset vaihtelevat jonkin verran vuosittain. Päihdehuoltolaitoksien valintaan ovat vaikuttaneet vangin kotikunnan toivomukset, jotka ovat olennaisen tärkeitä, sillä kuntoutusta on usein tarkoituksenmukaista jatkaa vapautumisen jälkeen vangin kotikunnan rahoittamana. Lisäksi päihdehuoltolaitoksien valintaan ovat vaikuttaneet hoitopaikan sijainti, hoitovuorokauden hinta, henkilökunnan mielikuva hoidon laadusta, henkilökunnan aikaisemmat yhteistyökokemukset, mahdollisesti aikaisemmin asiakkaana olleen vangin kokemus hoidosta ja vangin toivomukset. Keskeisenä kriteerinä hoitopaikan valinnalle tulee olla vangin yksilöllinen tarve, koska hoidon onnistumiselle on merkitystä sillä, minkälainen hoito tehoaa yksilöön parhaiten. Valvonnan kannalta hoitopaikan läheisyydellä on myös merkitystä.

Lainrikkajille palveluita on vähän saatavilla, joten Silta-Valmennusyhdistyksen kuntoutuspalvelut ovat tärkeitä, kun vanki tarvitsee laaja-alaisempaa kuntouttavaa toimintaa kuin päihdehuoltoa elämänhallintataitojen lisäämiseksi. Yhdistyksen palvelut mahdollistavat asteittaisen yhteiskuntaan sijoittumisen edistämisen.

Sijoitukset ovat yleensä hyvin valmisteltuja ja yhteistyö vankiloiden ja kuntoutuslaitosten kesken on toiminut pääsääntöisesti hyvin. Sijoitusprosessin valmistelu ja toteutus on kuitenkin hyvin työläs ja vaativa sekä henkilökunnalle että myös vangille.

Sijoitettuja vankeja oli yhteensä 50, joista 6 oli naista. Sijoitusta on käytetty hyvin erilaisten vankien kohdalla: heidän ikänsä, kertaisuutensa, rikoksensa

ja tuomion pituus vaihtelivat huomattavasti. Hoitoajat päihdehuoltolaitoksissa olivat melko lyhyitä: hieman yli puolella sijoitetuista kuntoutus on kestänyt alle 3 kuukautta. Silta-Valmennusyhdistyksessä sijoitetut ovat olleet kuntoutuksessa usein yli 3 kuukautta, muutama yli puoli vuottakin. Vangin kokonaiskuntoutusaika kuitenkin käytännössä muodostunut pidemmäksi, koska kuntoutus on yleensä alkanut jo vankilassa, ja joidenkin kuntoutus jatkuu myös vankeusrangaistuksen päättymisen jälkeen kunnan sosiaalitoimen kustannuksella.

Useimman vangin sijoitus toteutui suunnitellun mukaisesti. Suurinta osaa niistä pidettiin muutenkin onnistuneina. Monen jälkihoito jatkui laitoshoidon jälkeen. Kaikista sijoitetuista vangeista viiden vangin kohdalla sijoitus keskeytettiin. Keskeytyksen syynä oli useimmiten retkahtaminen hoidon aikana päihteiden käyttöön. Koska retkahtaminen kuuluu päihdeongelman luonteeseen, sijoitusten onnistumista voidaan pitää hyvänä. Vaikka sijoitettavat valitaan huolellisesti vankilassa kuntoutukseen osallistuneista, etukäteen ei voida täysin varmasti ennustaa onnistumista hoitolaitoksessa, jossa valinnan mahdollisuudet ovat erilaiset kuin vankilaympäristössä.

Hoidon kustannuksia on maksettu arviolta yhteensä vajaa 300 000 euroa ottaen huomioon sen, että hoidon kustantamiseen ovat osallistuneet myös vankien kotikunnat. Sijoitusmahdollisuuden käyttö tulevaisuudessa edellyttää sitä, että rahoitus voidaan turvata pitkäaikaisesti, koska epävarmuus rahoituksesta haittaa kuntoutusjatkumoiden suunnittelua.